

Antecedents de l'11 de setembre de 1714

written by Josep M. Boixareu Vilaplana | 10 de setembre de 2024

S'ha escrit molt sobre l'11 de setembre de 1714 però menys sobre els fets històrics que van dur a aquella data que ha esdevingut la festa nacional de Catalunya. Aquest article està basat en els estudis de setze historiadors especialistes en l'època, publicats el 2013 per Ara Llibres i realitzats editorialment per Sàpiens.

L'any 1659, els representants de Felip IV d'Espanya i de Lluís XIV de França signaren el Tractat dels Pirineus que posava fi a la Guerra dels Trenta Anys. Per als francesos fou una gran victòria, però no per als catalans. Els acords, presos sense la preceptiva consulta a les Corts Catalanes, tingueren conseqüències nefastes per a nosaltres: la pèrdua del Rosselló, del Vallespir, del Conflent, del Capcir i de 33 pobles de la Cerdanya, el que avui coneixem com la Catalunya del Nord. Carles II, l'embruixat, fill de Felip IV, l'últim rei de la dinastia hispànica dels Habsburg, morí el novembre de 1700 sense descendència havent deixat en el testament el Duc Felip d'Anjou, net de Lluís XIV que s'afanyà a enviar-lo a Madrid on va prendre possessió com a rei d'Espanya, amb el nom de Felip V, el 14 d'abril del 1701. Amb aquest nomenament Lluís XIV vulnerava el Tractat de Londres pel que França, les Províncies Unides (Països Baixos) i Anglaterra acordaren proposar com a successor de Carles II l'Arxiduc Carles III d'Àustria.

Amb aquest embolic començà la guerra de Successió al tron d'Espanya i en la que les potències europees també prengueren posicions. La guerra de Successió esclatà a Europa el maig del 1702 i acabà el 1713 amb el Tractat d'Utrecht. Es van formar dos bàndols. Els partidaris de Felip de Borbó: França, Espanya

(Castella), Bèlgica, Baviera i Colònia. Els partidaris de Carles d'Àustria: Anglaterra, Escòcia, Irlanda, Àustria (Casa d'Habsburg), Províncies Unides (Països Baixos), alguns principats alemanys, Prússia, Hongria, Savoia i Portugal. Aquestes dues darreres s'havien passat del bàndol borbònic a l'austriacista. El bàndol austriacista s'havia formalitzat en l'Aliança de la Haia el 7 de setembre de 1701 i de la qual Catalunya entraria a formar part el 1705. A la Península les hostilitats havien arribat el 1704. Al rerefons del conflicte hi havia també raons econòmiques. El pare de l'Arxiduc Carles, l'emperador Leopold I, així com Anglaterra i Holanda, s'oposaven a què França pogués disposar del comerç de les índies espanyoles. La plata americana, juntament amb altres mercaderies valuoses era concentrada a l'Havana i enviada cada any a la Península en una flota fortament protegida i molt cobejada per les potències esmentades.

Quan Felip V entrà a Catalunya el 1701 havia jurat les nostres constitucions i va convocar una Cort General. Malgrat el que se'n podria anomenar un bon començament, aquesta primera trobada del rei amb els seus súbdits ja evidencià una sèrie de conflictes latents, el més important de tots, la contradicció entre el sistema pactista català i la tradició absolutista borbònica. Els conflictes entre el rei i les Corts Catalanes es van anar succeint. El rei exigia mantenir la supervisió de la Diputació i la ciutat de Barcelona. Aquest fet va ajudar a formar la idea que els decrets reials no estaven respectant les constitucions reclamades. Aquest dissentiment, que reclamava el retorn de la llibertat d'insaculació (elegir per sorteig determinats càrrecs i no per nomenament personal) com un acte de justícia i no de gràcia, va tenir les Corts paralitzades durant una setmana com a protesta, cosa que va molestar el rei en repetides ocasions fins que va expressar als braços que *con su majestat no se regatea*, frase allunyada del sistema pactista. Els *braços* eren les tres branques de les Corts Generals: el militar (la noblesa), l'eclesiàstic (jerarquia religiosa) i el reial (els representants de les

ciutats i viles del monarca; de fet era el braç popular).

La guerra de Successió era ja un fet al continent quan, a Viena, l'altre pretendent al tron espanyol, l'Arxiduc Carles, va ser proclamat rei de la monarquia hispànica. Aquest se'n va anar cap a la península. A Portugal Pere II rep l'Arxiduc Carles amb els honors propis d'un rei d'Espanya. L'agost del 1704 l'artilleria aliada començà a bombardejar el penyal de Gibraltar que va capitular, però ràpidament els anglesos consideraren el penyal com un enclavament propi. A Catalunya, el món de l'activitat acadèmica i cultural, compromesos amb la defensa de les constitucions, van ser els primers predisposats al reconeixement de l'Arxiduc com a rei d'Espanya. Felip V havia nomenat virrei de Catalunya a Francisco Fernàndez de Velasco en el moment de l'arribada de la flota aliada a les costes catalanes. De primer, les institucions catalanes s'havien posat al costat del virrei Velasco. La flota aliada va bombardejar la ciutat però no va aconseguir conquerir-la i va haver de girar cua. Velasco va anar endurint la seva posició davant de les institucions catalanes i la seva repressió no va parar durant els darrers mesos borbònics del 1705.

Més endavant, el moviment austriacista va anar cobrant forma al Principat. A Osona, davant l'exigència de Velasco que les autoritats de les vegueries juressin fidelitat a Felip V, la resposta va ser la signatura del pacte dels Vigatans, entre els quals hi havia Francesc Macià, *Bac de Roda*, i Josep Moragues. A la reunió es donaren poders a Antoni de Peguera i a Domènec Perera perquè negociessin a Gènova una aliança amb el Regne Unit resultant-ne el pacte de Gènova. A partir d'aleshores el terme *vigatà* quedà a Catalunya com a sinònim d'austriacista i el de *botifler* com a sinònim de filipista. Per aquest pacte es pretenia enderrocar Felip V i proclamar rei l'Arxiduc Carles. A més, els aliats es comprometien a defensar Catalunya i no deixar-la a la seva sort. D'altra banda, la generalització de la revolta i la fixació

d'objectius polítics clars ha permès de considerar la caiguda de Barcelona a mans austriacistes la tardor del 1705 com una victòria catalana, car la mobilització popular i l'aixecament de milers de voluntaris de la ruralia van ser decisius perquè la invasió marítima aliada tingués èxit. El 1705 l'Arxiduc Carles fou proclamat rei amb el nom de Carles III i jurà les lleis i constitucions catalanes. Els aliats conquereixen Madrid el 1706 i Felip V va haver de traslladar la Cort a Burgos. El 3 d'abril del 1706 l'exèrcit borbònic ataca Barcelona, però rep un nou revés havent d'aixecar el setge davant l'arribada d'una flota angloholandesa. El mateix any, a Menorca, un motí austriacista obliga els filipistes a tancar-se al castell de Sant Felip. El 5 de gener del 1707, va pagar aquesta revolta demostrant que les capitulacions pactades a Ciutadella eren paper mullat, una constant entre els Borbons. Trenta-tres persones foren executades i moltes altres varen veure confiscats els seus béns.

El 25 d'abril de 1707, al pla d'Almansa (a l'actual província d'Albacete) tingué lloc la primera gran batalla peninsular entre els exèrcits borbònics i aliats amb una gran victòria de l'Exèrcit francoespanyol dirigit pel duc de Berwick que el 6 de maig instava la rendició de València que caigué el dia 8. Aquest fet representà un punt d'inflexió en la situació peninsular, tant és així que es va fer famosa la frase: *Lo mal que ve d'Almansa a tot lo món alcança*. A tota ocupació borbònica sempre seguia la repressió i l'incompliment dels pactes. No obstant això, els aliats conquereixen Madrid el 1706 i Felip V va haver de traslladar la Cort a Burgos. Felip V, però, va aprofitar l'ocupació dels regnes d'Aragó i València per anar estrenyent el cercol contra Catalunya. Lleida (12-XI-1707) i Tortosa (VII-1708) foren les seves primeres víctimes. Girona capitulà el 24 de gener del 1711, totes sempre acompanyades de represàlies i d'una duresa inusitada contra la població civil.

La victòria dels *tories* a les eleccions de 1710 va comportar

un canvi en el posicionament britànic en la guerra, calia convèncer l'opinió pública de la necessitat de posar fi a la guerra. L'any següent ja van començar converses secretes de pau amb França, però les negociacions que havien de portar a la signatura del Tractat d'Utrecht no començaren fins a finals de gener del 1712. Un dels temes en què més van insistir els anglesos va ser el del respecte a les llibertats de Catalunya per part de Felip V, que va trobar sempre el *no* per resposta. En definitiva, van deixar sol el Principat davant la poderosa maquinària de guerra borbònica. A mesura que avançaren les negociacions, el *cas dels catalans* anà prenent protagonisme entre els plenipotenciaris que residien a Utrecht i també a les Corts de Londres, París i Madrid. La reina Anna d'Anglaterra i l'Arxiduc Carles eren els únics que defensaren que s'havien de mantenir els privilegis i les institucions catalanes. Al final, el tractat d'Utrecht reconeixia Felip V com a rei d'Espanya. França, Anglaterra i Holanda van ser-ne els principals signataris el 13 d'abril de 1713. Àustria només s'hi va afegir formalment el març de 1714, però l'evacuació de les seves tropes ja s'havia fet efectiva el juny de 1713, organitzada pel darrer lloctinent austriacista a Catalunya, Guido von Starhenberg.

Des de l'evacuació de totes les tropes, Catalunya va actuar de fet com una república independent. La resistència a ultrança de Catalunya entre el juliol del 1713 i el setembre de 1714 només pot ser compresa des de la ferma voluntat política de mantenir viu el cas dels catalans, a l'espera d'una modificació de la correlació de forces internacionals, que finalment no es produí. A mitjans del mes de juny del 1713 es feren eleccions al braç militar. Tant el nou president com la nova junta resultant foren decidits partidaris de la defensa, mentre que la junta sortint havia iniciat contactes amb filipistes per explorar possibilitats de rendició. Reunida la Junta de Braços, la causa de la resistència va ser defensada davant la noblesa per Manuel Ferrer i Sitges amb la idea de la mateixa pervivència de la nació catalana, expressada en les

seves Constitucions. Finalment, en la votació que es realitzà la tarda del 5 de juliol, l'opció de la rendició obtingué 45 vots, mentre que la de resistir n'assolí 78. El 9 de juliol, a les sis de la matinada, la Diputació del General publicà la crida a la resistència *per la conservació de les llibertats, privilegis i prerrogatives dels catalans, que nostres antecessors a costa de sa sang gloriosament alcansaren i nosaltres devem així mateix mantenir.*

A excepció de Barcelona i Cardona, tot el principat estava ocupat per les tropes filipistes així que les decisions quedaren en mans del Consell de Cent que acordà que el govern militar de la ciutat correspongués al conseller en cap, tot i ser nomenat governador militar el general Antoni de Villarroel. L'extracció de nous membres del Consell de Cent es realitzà el 30 de novembre i portà a ser elegit conseller en cap el jurista Rafael Casanova. Al llarg del segle XVII i començaments del XVIII un dels puntals de la defensa de Barcelona va ser la Coronela, que no l'integraven soldats professionals sinó artesans i menestrals dels gremis d'oficis orgullosos de prendre les armes en defensa de la seva ciutat. La Coronela estava formada per sis batallons un dels quals, com a exemple, era el tercer Batalló de Santa Eulàlia, format per notaris públics reials, sabaters, boters, teixidors, llibreters, vidriers, escultors i dauradors.

El setge a Barcelona va durar catorze mesos i en algunes ocasions els valerosos resistents barcelonins van estar a punt de trencar-lo. I haurien pogut fer-ho definitivament si el rei francès Lluís XIV, en veure la ineptitud del seu net Felip V, no hagués enviat en socors seu al duc De Berwick, fill d'un destronat rei anglès que va dedicar tota la vida a defensar els interessos de la corona de França, amb un poderós exèrcit que va ser decisiu per forçar la capitulació de Barcelona l'11 de setembre de 1714. La nostra Diada nacional commemora la gesta dels defensors de Barcelona.